

cuk gibi yiyecekler; çorbalar, kaz ve tavuk etinden yapılan yemekler, halva (helva), malay, kaçamak, akıtma, gözleme, pazlama, keşkek ve aş gibi daha bir çok mahallî yemek çeşitleri anlatılmaktadır. Hoşafılardan «armut turşusu» nun çok yaygın olduğu, şeker kamışı, karpuz ve pancardan «macun» (pekmez) yapıldığı, Gagauz ve Alevî Türklerin tatlı ve ekşi şarap ve rakı yapım içtikleri belirtiliyor. Bilhassa cezvede kahve pişirmenin yaygın bir gelenek olduğu görülüyor. Yiyecek mallarının korunması için ekin kuyusu, kompir (patates) kuyusu, turp kuyusu gibi kuyularda muhafaza edildiği, kışları çeşitli turşular yapıldığı, deri içine «tulum peyniri» basıldığı, küplere pastırma ve sızırma gibi pişirilmiş et depo edildiği, sucuk hazırlandığı da ilâve ediliyor ki, eski göçebe yürük hayatının geleneklerinin devam ettiği kolayca anlaşılıyor. Bu bölümün sonunda yemekle ilgili kapkacaklar sayılmış ve yemek vakitleri ile yemek yeme tarzları ve bununla ilgili âdetler de sayılmıştır.

Altıncı bölümde «Taşıt Vasıtaları» başlığı altında, önce vasıtasız, yaya olarak eşya taşınması anlatılmış ve bu işin torba, heybe, sepet, çanta v.b. âletlerle yapıldığı bildirilmekte, fotoğraflarla ellerinde bohça götüren çarşafılı (yörük kıyafetli) kadınlar gösterilmektedir. Daha sonra «kannı» (kağrı), taliga, ağaç araba, demir araba, kızak gibi taşıt vasıtalarıyla eşya ve insan taşınması anlatılmaktadır. Bu vasıtaların çeşitleri ve kısımları hakkında da bol fotoğraf ve şekiller sunulmuştur (s. 302-318).

Altıncı bölümden sonra yer alan 1.5 sayfalık «Netice» bölümünde, müellif, tanıtmanın başında belirttiğimiz hiç bir ilmi mesnedi olmayan ve tamamen kasıtlı bir propagandaya dayanan gülünç iddiaları bir kere daha tekrarlamaktadır.

321-327. sayfalarda faydalanılan kaynakların bir bibliyografyası verilmiş. Bundan sonraki sayfalarda (s. 328-337) kitabın Rusça ve Almanca özeti yer almıştır. Şahıs adları, yer adları ve çeşitli âlet isimlerini ihtiva eden bir indeks konmuş (339-356). Kitap konu alınan bölgeyi gösteren bir küçük harita ile son buluyor. Bununla beraber eserin Propaganda kısmı bir tarafa bırakılınca, kitap Türkoloji yönünden ilgi çekici malzeme ihtiva ediyor.

Ahmet Cebeci

«East and West»: C. Northcote Parkinson, John Murray, London 1963. = 1.50. XIV + 290 s., 24 harita.

«Doğu ve Batı» başlığını taşıyan bu eser, dünya medeniyetinin iki ana kaynağını ele alıp aralarındaki ilişkileri -ticaret, siyaset, ilim ve teknoloji sahalarında- inceleyerek bu ilişkilerin sebep ve bilhassa neticeleri üzerinde duruyor.

Eski medeniyetlerin incelendiği bir bölümle başlayan kitap Darius'u, Truva'yı, eski Yunan dünyası ve İskender'i, Roma imparatorluğunu ele aldıktan sonra, Doğunun zaferi diye adlandırdığı ortaçağ İslâm dünyası, onun karşı-

Güney Doğu Avrupa Araştırmaları F. 34

sında Avrupanın her bakımdan zayıf kalışı, sonra rakkasın öbür yönde sallanması ile (kullandığı terim 'Doğu-Batı arasında gidip gelen bir pistonun hareketi'dir) Batının yeniden uyanışı ve Doğuya yayılışı tasvir edilip bu yayılışın zamanımızda sona ererek pistonun batı yönünde hareketi ifade ediliyor.

Eser, üçyüz sayfalık bir hacim içinde dünya medeniyet tarihidir ve bu tip eserlerde kaçınılması çok zor hatâ ve eksikler bunda da var : meselâ L.J. Paetow, H. Pirenne, W.P. Ker, C.H. Haskins gibi tarihçilerin açıkça gösterdiklerini nazarı itibara almadan bütün ortaçağı halâ insanlığın yerinde saydığı bir karanlık devresi addetmesi için haklı hiç bir sebep yoktur.

Parkinson, uzakdoğu ile güney ve güneydoğu Asya'dan vukufia bahsetmekle beraber (kendisi Malaya Üniversitesi'nde tarih kürsüsünde bulunmuştur), aynı geniş bilgiyi bütün doğu milletleri hakkında gösterememekte, bu arada Türklere sadece İslâm dünyasına taze bir kuvvet katmış olarak bahsedilmekte, savaşçı enerjilerinin yanı sıra medeniyete katkılarında söz edilmemektedir.

Kitabın müsbet yanlarına gelince : yazar eski Yunan hümanizmini açık bir şekilde tanımlamaktadır. Belirli coğrafi şartlar içinde eski Yunan karakterinin, itidal, ahenk ve nisbet ideallerinin gelişmesi, ilmin -eski Çin'in aksine- bir imtiyazlı sınıfın malı olmayıp herkese (çok yönlü insan cemiyetin olağan karşıladığı bir şeydi : aynı zamanda tüccar, asker, idareci, atlet ve şair olan bir şahıs) açık oluşu; ve en önemlisi insanın ön plâna geçmesi : sanatta insan vücudu, dinde insan ruhu, felsefede insan aklı. Herşeyde feridin ölçü olması; insanın kalabalık içinde kaybolmasını istemedikleri için eski Yunan toplumlarının aşırı derecede büyümesini önleyen bir ferdiyetçilik, (s. 51-77). Bu noktada yazarın, bazı İngiliz tarihçilerinin aksine, körükörüne bir klâsik antikite hayranlığından kaçındığını da belirtmek yerinde olur.

Kendisi ortadoğu ve uzakdoğu medeniyetlerinin kuvvetli yönlerinin -ister insan ve hayat anlayışında olsun, ister teknoloji sahasında- farkında olup bunlardan takdirle bahsetmektedir. Diğer taraftan, 'Parkinson kanunu'nun mucidinden beklenmesi tabii bir müşahede ve nüfuz gücüyle sorularına devam etmekte ve onaltıncı yüzyılda Asyanın gemi inşaatı, seyrisefain, gemicilik ve top dökmede Avrupadan ilerde olduğu halde neden Çinlilerin Avrupayı değil de Avrupanın Hindistanı keşfettiğini sormaktadır. Buna verdiği cevaplar (s. 190-214) her iki dünyanın yapılarının aydınlatılması bakımından çok enteresandır : Parkinson'a göre önemli bir faktör Doğu'nun kendisine aşırı güveni ve yabancı dünyaları tanıma hususundaki lâkaydisidir. Onaltıncı yüzyıl Avrupasının kuvvetli yanı teknolojisinden ziyade teşkilâtında, yetişmiş insan gücünün önemini idrak etmiş olmasındaydı. Batının üstünlüğünü sağlayan sosyal yapısı olup, Doğuda bunun statik olmasına mukabil Batıda dinamik olması aradaki farkı Batının lehine çevirdi. Konfüçyüs bürokrasisinin matematikçi, mühendis, zanaatkâr gibi kimselerle klâsik edebiyat tahsili görmüş âlimler arasına diktiği duvar hiç bir zaman aşılamadı. Hiç bir mucit veya zanaatkâr hizmetlerinin mükâfatı olarak yüksek tabakaya kabul edilmedi; Avrupanın

bu ayrımı kaldırmış olmasıdır ki meyvelerini onyedinci yüzyıldaki bâriz teknik üstünlüğü ile verdi. Batı üstünlüğünün en aşikâr örneklerini de ondokuzuncu yüzyılda Hindistanda, Batı medeniyetinin kusursuz bir şekilde temsilciliğini yapmayı kendine vazife edinen İngilizler vermiştir.

Okurun zihninde birçok soruyu cevaplandıran, yeni sorular ortaya atan ve vardığı sonuçların hepsi kabul edilmese dahi, hiç olmazsa itiraz etmek için okunmağa değer bir eser.

Sencer Tonguç